

Article history: Received 26 April 2016 Accepted 27 July 2016

Siyasal söylemde mağduriyet | Duygu Öztin Passerat *

Öz

Bir söylemin varlığı üç bileşene bağlıdır: söylemin kaynağı olan konuşucu, alıcı ve söylemin kendisi. Söyledikleriyle karşısındakini etkilemek ve inandırmak için, konuşucunun içten ve dürüst olması, dinleyicinin duygularına seslenmesi ve aynı zamanda da doğru ve tutarlı gerekçelerden oluşan bir dil kullanması gereklidir. Duygulara seslenen söylemler “yanlış gerekçelendirme” ya da “batalı gerekçelendirme” (ing. fallacies, fr. paralogisme) olarak adlandırılmış ve mahkum edilmiştir. “Karşımızdakini söylediklerimize inandırmak için sadece akla değil, o'nun duygularına dokunmak ya da seslenmek gerekir” düşüncesi de başkaları tarafından ortaya konmuş ve benimsenmiştir. Çalışmamızda, alıcının acıma duygularını (fr. appel à pitié) harekete geçirerek kendisine sempati ya da ilgi duymasını sağlamak üzerine kurulu olan mağduriyet söyleminin (fr. discours victimaire) sözcüksel, söylemsel ve de sözbilimsel özelliklerini inceleyerek “mağduriyet söylemi siyasal söylemde nasıl ortaya konmaktadır? Bu söylemin ortaya konması siyasal aktörlerin inandırıcıklarında ya da gerekçelendirmelerinde (fr. argumentation) nasıl rol oynamaktadır? sorularına yanıt arayacağız. Çalışmanın bütüncesini, T.C. Cumburbaşkani'nin çeşitli zaman aralıklarıyla ortaya koyduğu söylemler oluşturacaktır.

Anahtar sözcükler: Siyasi söylem; mağduriyet söylemi; sözbilim; özsunum/özalgı; Duygularım

Giriş

Aristo'ya göre sözbilimde (fr. Rhétorique) birbirini tamamlayan ya da birbirini tetikleyen on dört¹ temel duygu vardır (Plantin, 2011: 21). Bunlar, öfke/sakinlik (fr. la colère/le calme); korku/güven (fr. la crainte/l'assurance); istek, arzu/yüzsüzlük, arsızlık (fr. l'envie/l'impudence); sevgi/nefret (fr. l'amour/la haine); utanma/hırs² (fr. la honte/l'émulation); acıma/başkaldırı, isyan (fr. la compassion/l'indignation); nezaket/kibir, aşağılama (fr. le mépris/le bienfait).

Latin kuramcılara gelince, Cicero'n'a göre, sözbilimde karşımızdakini inandırmada etkili olan duygular, “sevgi, nefret, öfke, özendirme, acıma, umut,

* Prof Dr Duygu Öztin Passerat, Buca Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education French Language Education, Dokuz Eylül University, İzmir, Türkiye.
E-mail: doztin@yahoo.fr.

¹ Aristo Sözbilim (fr. Rhétorique) adlı kitapta, duyguları on dört tane belirlerken, Ethique à Nicomaque adlı kitabında ise on bir tane belirlemiştir. Bunun nedeni, Sözbilimde istek, sevinç ve pişmanlık ya da üzüntü gibi duyguların ruh hali olduğunun Aristo tarafından fark edilmesidir.

² Meyer, Aristo'nun **Tutkuların Sözbilimi** (fr. Rhétorique des Passions) adlı kitabına yazdığı son sözde, utanma ve sakinliğin günümüzde bir tutku olarak görülemeyeceğini söylemektedir. (Aristo, 1989: 136). Bu nedenle, *pathos* sözcüğünü *tutku* olarak değil, *duygu/duygularım* olarak vermek yerindedir. Utanma duygusu vardır ama utanma tutkusu yoktur.

koru ve memnuniyetsizlik” olarak sıralanabilir. Quintilien’de ise, bu listenin daha kısa olduğunu görürüz. Bunlar, öfke, nefret, korku, özendirme ya da kıskançlık ve acıma duygularıdır. Descartes ise, **Duyguların incelenmesi** (fr. *Traité des passions de l’âme*) adlı kitabında, “altı temel duygudan söz eder diğer duygular bunlardan türemiştir. Bunlar, “hayranlık, aşk, nefret, arzu, sevinç ve üzüntüdür” der (aktaran Plantin 2011:129).

Diğer yandan, Uluslararası Felsefe Ansiklopedisinde³, gerekçelendirme söyleminde hatalı ya da yanlış gerekçelendirmede en çok kullanılan gerekçe türlerinin listesi verilmiştir. Bunlar, “korku/tehdit, maddiyat para, acıma, halkçılık, çoğunluk ya da sayısallık, yetke (fr. *argument d’authorité*)” gerekçeleridir. Aynı listede verilen duygulara gelince, bunlar “öfke, başkaldırı, üzüntü, gurur, sevgi, korku, acıma, seks, aşırılık, sempati, rahatlama” gibi duygulardır. Bu nedenle, gerek siyasal söylemde gerekse günlük etkileşimde en çok kullanılan duygular, karşımızdakinin sevgi ya da nefret, acıma/öfke/başkaldırı, ya da sempati (popülizm) duygularını harekete geçirmek en çok başvurulan duyguların ortaya konduğu söylem biçimleridir.

Duygular ve inandırma

Duyguların karşımızdakini inandırmaya çalışmak için söylemimizde kullanılması, Eski Yunanda Platon tarafından, daha sonra da Hamblin ve Hollanda Okulu tarafından, duyguların olumsuz karşımızdakini kullanmak için olumsuz anlamda kullanıldığı, hatalı gerekçelendirmelere (fr. *Fallacies*, *paralogisme*) girer. Hamblin, duyguların önemsiz olmadığını, ama doğru bir söylemin duygulardan arındırılmış bir söylem biçimi olduğunu ileri sürer. Günümüzde, biçimsel olmayan mantık (fr. *logique informelle*) ya da edimsel-eytişime (fr. *pragma-dialectique*) dayalı gerekçelendirme kuramları, mantığa dayalı akıl yürütmede duygulara yer olmaması gerektiğini öne sürerler. Edimsel-eytişim kuramcılarında Van Eemeren “gerekçelendirme bir akıl ve us etkinliğidir ve duygular, ancak bir konuda bir tavır aldığımızda söz konusu olabilir ve bunlar söylem tarafından özümsemiş içsel nedenlerdir ve o kadar belirleyici değildir” (Van Eemeren’den aktaran Amossy, 2006: 183) diyerek, duyguların gerekçelendirmede temel alınmasına karşı olduğunu altını net ve açık bir biçimde çizer.

Duyguların karşımızdakini inandırmadaki önemini 1992’de yazdığı **Gerekçelendirmede duyguların yeri** (ing. *The place of emotion in argumentation*) adlı yapıtla ilk kez vurgulayan Walton’a göre, “duyguların inandırmaya dayanan söyleşimde önemli bir yeri vardır, fakat bunları söylemlerimizde dikkatli kullanmak gereklidir” der (a.g.y. s. 184). Bu kitapta, Walton, duygulara seslenen en önemli gerekçe türlerinden dördünü inceler. Bunlar, popülist ya da yarıdakçı söylem (ad. *populum*); acıma duygusuna seslenme (duygu sömürüsü, mağduriyet söylemi) (ad. *misericordum*); tehdit ya

³ <http://www.iep.utm.edu/f/fallacy.htm>

da korkutma (ad. bacalum) ve rakibe saldırı (ad. hominem). Aynı biçimde, Breton, “demokratik olan gerekçelendirme söyleminin en önemli dayanağının, duyguları harekete geçirdiği için, ortak değerlere başvurmak olduğunu söyler”. (Breton, 2000: 78). Bunlar toplumdaki topluma değişir, Türkler için, bayrak, dil, gibi ulusal değerler ya da Kur’an, cami, gibi dini değerler olabilir. Bunlar üzerinden gerekçelendirmemizi kurmak, stratejik yönlendirmeye girer. Örneğin, seçim propagandalarında kullanılan fotoğraflar ya da dil, seçmenin duygularına dolayısıyla, inançlarına ortak değerlere seslenen düzgünlere sahiptir. Fakat bunların seçilmesi ve propaganda söyleminde kullanılmasında, akılcı bir yöntem izlenmiştir. Bu nedenle, Breton stratejik yönlendirmeyi (fr. manipulation) “iletişimdeki ne sadece duygusal ne de sadece akılcı boyuta indirgenin yanlış olacağını” söyler (a.g.y. s. 78). Çünkü birini ikna etmek de duygularla ilgilidir.

Diğer yandan, Plantin, Amossy, gibi dilbilimciler, “konuşan kişinin dinleyicinin duygularına başvurmasının söylenenleri daha etkili kıldığını ve inandırma gücünü arttırdığını” öne sürerler. Plantin, “(...) eğer gerekçelendirmenin nesnesi olarak birbirine benzemeyen ve polemige dayalı söylemlerden bahsediyorsak o zaman söylemlerimizde büyük ölçüde belirsizlik, kaygı, kuşku, sıkıntı, stres, kızgınlık, pişmanlık v.b. gibi duyguların bağlamla birlikte bulunması kaçınılmazdır” der (Plantin 2011: 132). Çünkü söylediklerimiz belki çok akılcı ve mantıklı olabilir daha doğrusu karşımızdakini ikna edebiliriz ama onları inandıramayabiliriz. Söylemin kendisinin duygusallıktan bağımsız olmadığına altını çizen Parret, **Tutkular** (fr. les passions) adlı kitabında, “sözcelemenin şeffaf ve anlaşılır olmasının en önemli nedeninin sözcelemenin büyük ölçüde duygulara dayalı olmasıdır: sözceleme öznesi gerekçelerden oluşmuş bir ağ gibidir ve bu gerekçeler de mantıksal değil tamamen etkileyici ve dokunaklıdır (fr. pathétique)” der (Parret, 1986: 7). Çünkü Parret’ye göre, “düşünce hatta akıl yürütme bile duygusal ve bunun sonucu olarak, akılcı olmak ise zaten duygusaldır” (a.g.y. s.141). Diğer bir deyişle, Aristo ile Platon’un üzerinde anlaşamadığı, özetle söylemin etiği olarak adlandırabileceğimiz “söylemlerimizde inançları, duyguları kullanmak ne kadar doğrudur?” sorusu artık önemini yitirmiştir. Çünkü önemli olan her ne pahasına olursa olsun karşımızdakini inandırmaktır ve bunun için gerekçelerimizin birçoğu karşımızdakinin ya da inançlarına dokunmaktan geçer.

Mağduriyet söylemi

Karşımızdakini inandırmak için en çok kullanılan duyguya dayalı gerekçelendirme ya da inandırma söyleminin dayandığı gerekçe türleri şunlardır: “rakibin kişiliğine saldırı, alçak gönüllük, acıma ya da merhamet duygularına başvurma, cehalet gerekçesi, halkçılık yani popülizm, batıl inançlar, nispet yapma, sakinlik, korkutma, sevgi, düşe başvurma, kibir, vb.” (Amossy, 2006 s. 94-96). Tüm bu saydığımız gerekçe tipleri, gerek inançları, gerek çıkarları ve gerekse duygularını kullanan konuşan kişiye gönderimde bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri ve en çok kullanılan gerekçe tiplerinden kişiliğe saldırı

(fr. argument ad hominem), tamamen dinleyicinin inançlarına seslenerek; cehalet gerekçesi “olanın en iyisi” diyerek; alçak gönüllük, kendini ezik olarak göstererek; halkçılık gerekçesi ise, demagoji yani laf kalabalığı yaparak ortaya konan gerekçelerdir.

Mağduriyet söylemi, karşımızdakinin *acıma* ya da *merhamet* duygularını harekete geçirerek söylediklerimize inanmasını sağlamak üzerine kurulmuş bir söylem biçimidir. Mağduriyet söylemini, genellikle ezilen sınıflar ya da kişiler kullanır. Bunlar örneğin, kocası tarafından ezilen kadın, patron tarafından ezilen işçi, babası tarafından ezilen çocuk gibi. Mağdur eden kişi mağdur üzerinde genellikle bir yasaklamaya ya da şiddete başvurmaktadır. Bu genellikle çoğunluğun azınlığa baskısı şeklinde ortaya konur. Bu nedenle, bu söylem biçimini, feminist söylemde, dinsel söylemde, hasta doktor, öğrenci-öğretmen arasındaki günlük etkileşimlerde sıklıkla görebiliriz. Diğer yandan, mağdur olanlar bu mağdur rollerinden çıkar sağlamaya çalışarak tüm yaptıklarını haklı göstermeye çalışırlar. Mağduriyet söylemini kullanan özne ya da kişi, yaşadığı acılarından, ezilmişliklerinden, itilmiş kakılmışlıklarından söz ederek, karşısındakinin *acıma* duygularını harekete geçirmeyi hedefler.

Dinleyenlerin merhamet ya da *acıma* duygularının harekete geçirerek söylediklerimize inanmasını sağlayan en önemli söylem biçimlerinden biri ise siyasal söylemdir. Mağduriyetin siyasal söylemde kullanılması, siyasal aktörün kendine ya da temsil ettiği görüşe yapılan haksızlıkları söylemlerinde ortaya koyması demektir. Siyasetçi muhalefet lideri ise, seçmenine iktidar partisinin uygulamalarını şikayet ederek siyasi söylemini geliştirir. Siyasetçi iktidar partisinde ise, kendisine ve temsil ettiği görüşe geçmişte yapılan baskıları ve yasaklamaları şikayet eder. Türkiyede mağduriyet söylemini kullanan siyasi liderlere baktığımızda, kürt etniğe dayalı olan BDP (HDP) başta olmak üzere, iktidar partisi ve diğer partileri görmekteyiz. Ethem Mahçupyan, 27.08.2008 tarihinde **Zaman** gazetesinde yazdığı Kürtlerin izlediği ve bırakmak istemediği mağduriyet politikası üzerine yazdığı **Mağduriyet ikilemi** adlı yazısında şöyle diyor:

“(…) Çünkü mağduriyet, yanlış sürdürmek açısından son derece avantajlı bir pozisyon. Vicdani bakışın işin içine girmesiyle birlikte mağduriyet işlevsel bir siyasete kolayca dönüşebilir. Diğer bir deyişle, **salt mağduriyete işaret ederek ve böylece karşı tarafı 'sorumlu' kılarak, kendinize sorumsuz bir siyaset yolu açabiliyorsunuz Böylece mağduriyet, yanlış siyasetin meşruiyet zeminini olarak kullanılıyor ve mağduriyet dilini pekiştirme eğilimini besliyor**⁴. Nitekim Kürt meselesinde gelinen noktada her iki taraf da hem efelenmekten geri kalmıyor hem de işin 'özünde' mağdur olduğunu söylüyor. Sanki bu sayede efelenmek makbul siyaset olarak görülebilmemiş gibi...”

⁴ Bizim tarafımızdan vurgulandı.

(...)

“Tarihten ders almak mümkünse, Kürt siyasetinin şunu görmesinde yarar var: Meşruiyetini mağduriyete dayandıran siyasetin doğal sınırları vardır. **Mağduriyet ancak siyaset 'öncesi' durumlarda bir kaldıraç işlevi görür ve belki birçok vicdanda şiddeti bile normalleştirebilir.** Ama elinize siyaset, yani konuşma imkânı geçmişse ve taleplerinizi bu yolla elde etme şansınız varsa, artık şiddeti ve onu manen besleyen mağduriyet algısını aşmanız gerekir. Aksi halde mağduriyet siyaseti sizi gelecekte de mağdur durumda bırakacak yeni durumları tetikler ve üstelik kimse de dönüp gözünüzdeki yaşa bakmaz.”

Görüldüğü gibi, mağduriyeti kendine şiar edinmiş politikacılar ve kesimler bunu adeta bir kimlik gibi üzerlerinde taşırlar ve bırakmak istemezler, çünkü var olmaları ancak kendisine yapılan haksızlıkları tekrar tekrar dile getirmek ve buna onu yapanları da şikayet etmektir. Diğer bir deyişle, geçmişte yaşadıkları mağduriyetten beslenmeğe devam ederler. Bunun işe yaradığını gören siyasal aktörler bunu bir siyasi söylem stratejisine dönüştürürler. Çünkü, acıma duygusu her insanın içinde bulunan ve kolaylıkla ortaya konulabilen bir duygudur. Çünkü, güçlünün yanında değil, ezilmişin yanında olmak daha vicdanlı bir davranıştır. Ağlayan bir çocuk, kötü davranılan bir hayvan ona karşı duygusal bir yakınlık duymamızı sağlar.

Mağduriyet ve nefret söylemi

Marc Angenot, **Mağduriyet düşüncüleri** (Les idéologies du ressentiment) adlı kitabında, “mağduriyet söyleminin temelinde yatan duygunun aslında nefret söyleminden” (Angenot, 1997 s.43) doğduğunu söyler. Diğer bir deyişle, mağduriyet söylemini kullanan kişiler daha önce mağdur edilmiş olduklarından, mağdur olmalarına neden olan kişilerden ve olaylara karşı bir kin beslerler. Bu nedenle, mağduriyet söylemin kullanan kişi en az onu mağdur eden kişi kadar hatta belki de fazla tehlikeli olabilir.

Peki, mağdurun dili diğer bir deyişle mağduriyet söyleminin öznesi nasıl bir dil kullanır? Soruyu daha da açarak sorarsak mağduriyet söylemini kendine şiar eden siyasetçi hangi söylemsel ve sözcüksel araçlara başvurur? Çalışmamızın bütüncesini, Türkiye’de mağduriyet söylemini en çok kullanan, zamanın Başbakanı ve günümüz T.C. Cumhurbaşkanı’nın söylemleri oluşturmaktadır. Bunun birçok nedeni vardır: birincisi, temsil ettiği düşüncü (fr. idéologie) uzun yıllar Türkiye’de sakıncalı olarak görülmüş, ikincisi ise, temsil ettiği düşüncüye ait bir şiir okuduğu için tutukevinde kalmıştır. Diğer bir neden ise, mağduriyet söyleminin öznesi, on dört yıldır- son iki yılı cumhurbaşkanlığı olmak üzere- iktidardadır. Mağduriyet söylemini kullanan siyasal aktörler genellikle, güçlü olmayan iktidar partisinin karşısında olan muhalefette yer alan siyasal aktörlerdir. Bu nedenle, bütüncemizin siyasal aktörü, sıradan olmayan bir örnek sergilediği için, çalışmamın konusunu oluşturmuştur. Mağduriyet söylemini

ortaya koyan, siyasal aktör günümüz Cumhurbaşkanının, iktidara geldiği 3 Kasım 2002 tarihinden bu yana ortaya düzenli olarak yinelediği mağduriyet söyleminde mağdur eden özne “dindar kesimi horlayan, zulüm eden bir devlet zihniyeti ya da laik kesimdir”. Bunları, siyasal aktörün farklı zamanlarda yaptığı konuşmalardan alınan örneklerle şöyle verebiliriz:

1. Cumhuriyet döneminde “dindar insanlara karşı yapılan haksızlıklar, şiddet ve yasaklamaları” ortaya koyan söylem.

“Sene 1960 Mart ayı. Bediüzzaman Said Nursi Isparta’da beni Urfa’ya götürün diyor. iki günlük meşakkatli bir yolculuktan sonra Urfa’ya İpek Palas’a yerleşti. Polisler onu geri götürmek istediler. **Hasta haliyle** Isparta’ya geri göndermek istediler. Demokrat Partinin il başkanı Emniyet Müdürünün önüne geçti. **Said Nursi’ye sahip çıktı. O gün bir kez daha sahip çıktı.**⁵ Bundan 54 yıl önce 23 Martta **hakka yürüdü.** Şanlıurfa’da büyük bir cenaze merasimi düzenledi. Ardından 27 Mayıs müdahalesi oldu. Hayatı boyunca Said Nursi’ye **huzur vermeyen** zihniyet CHP zihniyeti öldüğünde **de** onu rahat bırakmadı. **Dirisine zulmedenler ölüsüne tahammül edemediler**”. (9 Mart 2014, Şanlı Urfa Mitinginden)

2. 28 şubat 1997 tarihinde, Erbakan-Tansu Çiller hükümetine TSK tarafından yapılan postmodern darbe sonucunda, başta T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere sürecin mağdurları tarafından, en çok kullanılan “türbanlı kızların üniversiteye gidememesi” ni ortaya koyan söylem. Örneğin, zamanın Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 28 Şubat 2012 tarihinde parti grup toplantısında yaptığı konuşmada şöyle der:

“Bu milletin **evlatları üniversite kapılarında** rencide edilmiştir. Bezm-i Alem hastanesinde yatarken, ziyaretime gelen iki kız öğrenci 'Kafayı üşüttük, eğitim hakkımız elimizden alındı' dedi. Meğer burada psikolojik tedavi görüyorlarmış. Bu durumda **yüzlerce binlerce evladımız vardı. Bunların ahı yerde kalır mı?!**”

3. 12 Mart 1997’de Ziya Gökalp’in şiirinin dizelerini değiştirerek okumasından dolayı Pınarhisar cezaevinde 4,5 ay tutuklu kalmasını vurguladığı ve bir çok kez tekrar ettiği “**Biz bu yola kefenlerimizi giyerek geldik**” söylemi.

4. 2013 Haziran’ında yaşanan *gezi direnişi* sırasında, “**türbanlı bacımızı dövdüler**” ya da “**camiye ayyakabı ile girdiler camide içki içtiler**” sözleriyle ortaya konan, “dindar olmayanlar tarafından dindar insanların horlandığı, şiddete maruz kaldığı” ni ortaya koyan söylem.

⁵ Bizim tarafımızdan vurgulandı.

5. Paralel devlet söylemi: 17 ve 25 Aralık 2013 soruşturmalarının amacının “Fethullah Gülen Cemaati tarafından iktidara düzenlenmiş bir tuzak olduğunu” ortaya koyan söylem.

CHP zihniyeti ile şu anda onun izinde olduğunu iddia eden Pensilvanya Saidi Nursi’ye zulmeden CHP ile **el ele kol kola. Darbe tuzaklarını** beraber kuruyorlar. **Ölüsünü bile**⁶ Şanlıurfa’dan çıkarıp götüren CHP ile **Pensilvanya’daki zihniyet** beraber hareket ediyor.

Said Nursi’nin aziz hatırası bunların CHP iktidarında yara alıyor. CHP budur. Şimdi CHP ile kol kola olan **bu zat istismarını yapıyor**. Son zamanlarda Piri Muğan diye bir ifade kullanıyor. Böyle bir yapı içinde bakın ne yapıyorlar. Kendi televizyonlarında izlediniz değil mi?

Sevgili peygamberimizi miraçtan indirip **kamyonete** bindiriyorlar. Bu senaryoyu kim onaylıyor biliyormusunuz? **Pensilvanya**. O dizide çözüm sürecine **kürt kardeşime** hakaret ediliyor. Kürt olduğu için Said Nursi’den uzak kaldığını kendisi ifade etmiştir. Bu ırkçılık devam ediyor. İhanet derecesinde **hücumlar yapıyor**. Bunuda CHP’yi MHP’yi kullanarak yapıyorlar. Çözüm sürecini sabote edemeyen bu ittifak **17 Aralık sürecinde** başarılı olmak için çalışıyor. **(9 Mart 2014 Şanlı Urfa Mitinginden)**

Plantin’e göre, bazı sözceler içinde duygusallığa ya da heyecana dayalı sözcükler içermeseler de duygulanmamıza neden olur. Bu nedenle, bazı duyguların gerekçelendirme söyleminde kullanılmasını ya da söylemin duygusallaşması konusunda üç dilsel kavram ortaya sürer: bunlar, psikolojik ortam, duygu ya da heyecan ifade eden sözcükler, duygu(sal) sözceler (Plantin, 2011 s.143) Duygu(sal) sözceler duygu ifade eden eylemlerin kullanıldığı sözcelerdir. Bunlar herkesin kabul ettiği, sevmek, üzme gibi sözcelerin kullanılmasıdır. Diğerleri ise, kendi içinde duygusallık taşımayan sözcelerin kullanılmasıyla duygusallık yaratan sözcelerdir. Örneğin, çocuklar çölde açlıktan ve susuzluktan ölüyorlar sözcüsü duygusallık ifade etmeyen eylemlerin kullanılmadığı ama “çocuk”, “açlık” gibi sözcede kullanılan sözcüklerin kullanılmasıyla duygusallık yaratmış bir sözcedir. Diğer bir deyişle, mağduriyet söylemini kullanan kişi ya açık açık duygu ya da heyecan ifade eden sözceleri kullanarak söylemini oluşturur ya da örtük biçimde karşısındakinin duygularını harekete geçirecek söylemi ortaya koyarak. Hemen belirtelim ki, bir şeyi örtük olarak söylemek açık açık söylemekten çok daha fazla etkilidir. Buradan hareketle, siyasal aktör’ün tutukevinde kaldığı yılları ve nedenlerini ortaya koyduğu söylem dahil olmak üzere tüm söylemlerinde örtük olarak seçmenin acıma duygularını harekete geçiren bir söylem ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Peki, bu örtük söylem nasıl ortaya konmuştur?

⁶ Bizim tarafımızdan vurgulandı.

İlk söylem kesitinde, karşısındakini inandırmak için öncelikle, öyküleme (fr. narration) tekniğinden yararlanmış, Saidi Nursi'nin başına gelenleri anlatmış ve CHP düşüncesini suçlamıştır. Bu nedenle, geçmişte mağdur olan siyasal aktörün temsil ettiği, yani Saidi Nursi'yi sahiplenen düşüngüdür. Mağdur eden ise CHP ve zihniyeti (Devlet ideolojisi). Sözcelem öznesi, söyleminde mağduriyeti vurgulamak için, *Said Nursi'ye sahip çıktı. O gün bir kez daha sahip çıktı* gibi aynı sözcelerin tekrar edilmesinden; (...) *öldüğünde de onu rahat bırakmadı. Dirisine zulmedenler ölüsüne tabammül edemediler* sözcelerinde olduğu gibi “de” bağlayıcısının kullanımından ya da *ölüsüne tabammül edememek* gibi karşı olduğu anlayışı suçlamaya aynı zamanda savunduğu anlayışı ise mağdur göstermeye yarayan eylemlerin kullanılmasından yararlanmaktadır. Diğer bir deyişle, mağdur özneyi mağdur eden öznenin geçmişte de aynı özne olması, mağduriyetin gücün arttırmakta, mağdur öznenin ortaya koyduğu mağduriyeti daha inanılır yapmaktadır. Bu nedenle, “bu CHP zihniyeti” olarak nitelenen özne, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefesini ortaya koyan kolektif öznedir.

Mağdur eden -----	Mağdur edilen
CHP zihniyeti	Saidi Nursi
CHP	Dirisine zulmedilmek

Başı kapalı kızların üniversiteye alınmamasına dair oluşturduğu söylem kesitinde, mağdur edilen kızlar, siyasal söylemin kendi temsil ettiği düşüncesini, mağdur eden ise, baskıcı otoriter devlet zihniyetini ortaya koymaktadır. Burada da yine, sözcelsel ve söylemsel olarak mağdur türbanlı kızların öyküsünü anlatan öykümeden yararlanmıştır. Sözcelem öznesi, mağduriyet söylemini oluşturmada bu kez duygusal değeri, *çocuk* ya da *kız* sözcüğüne göre daha fazla olan *evlat* sözcüğünden yararlanmış böylece öyküsünün kahramanı olan türbanlı kızlar daha mağdur hale gelmiştir. Ayrıca, mağdur-kahramanlarının türbanlarından dolayı, öğrenim göremediği üniversiteler ise *üniversite kapısı* eğretilmesiyle (fr. métaphore) daha da acıklı ve duygusal kılınmıştır.⁷

Mağdur eden -----	Mağdur edilen
Baskıcı devlet	Türbanlı kızlar
	Yıllarca Üniversite kapısında beklemek

“biz bu yola kefenlerimizi giyerek geldik” eğretilmeli sözcüsünün, örtük biçimde, mağduriyetin öznesi olduğu tutukevi yıllarına göndermede bulunduğu söylemde, mağdur bu kez açık açık kendisi, mağdur eden ise yine baskıcı ve otoriter devlet zihniyettir. T.C. Cumhurbaşkanı, okuduğu şürden dolayı cezaevinde yatmış olmasını, sadece demokratik bulmadığı o dönemi eleştirmek için değil, aynı zamanda seçmenine “ne kadar cesur olduğunu, din ve ilkeleri uğruna herşeyi yapabilecek bir kişi olduğunu göstermek için” sürekli tekrar etmektedir. Cezaevinde yatmış olması o kadar önemlidir ki, bu deneyimi “biz

⁷ Türbanlı kızların eğitim görmesinin engeli ortadan kaldırılmasına rağmen, bu mağduriyet söylemi, bugün hala gerek söz konusu siyasi aktör gerekse aynı çevrelerce kullanılmaktadır.

bu yola kefenlerimizi giyerek geldik” sonucuna bir gerekçe olarak göstermektedir. Böylece, hem saygın, cesur, gözüpek, dindar ve ilkeli bir lider özsunumu ortaya koyarken, aynı zamanda da, seçmeninin sadece acıma değil, çok hassas olan dini duygularını da harekete geçirmektedir.

Mağdur eden -----	Mağdur edilen
Baskıcı Devlet	Siyasal Söylemin Öznesi
	Yola çıkarken kefen giymek

Gezi direnişi sırasında, seçmenini inandırmak için ortaya koyduğu dördüncü söylem kesitinde ise, mağdur bu kez daha önce de olduğu gibi başı kapalı ya da türbanlı bacılar ya da camiler olmuştur. Mağdur yine kendisi gibi düşünenler mağdur eden ise dindarları sevmeyen horlayan baskıcı devlet zihniyetidir. Burada sözcelem öznesi mağduriyet söylemini “türbanlı bacı” tamlaması; cami ve içki sözcükleri anlamsal olarak karşıt sözcüklerin bir araya gelmesiyle ortaya konan zıtlama (fr. oxymore) sözbilim betisiyle ortaya koymuştur. Konuşucu ya da siyasi aktör bu söylemi kullanarak yukarıda söylediğimiz gibi, alıcının ya da seçmenin hem dini duygularını hem de inançlarını harekete geçirmektedir. Gezi olaylarında ortaya konan bu söylemin başka bir amacı ise, gezi direnişine katılanların dine ya da türbanlı kadınlara karşı olduğunu göstermeye çalışmaktır⁸

Mağdur eden -----	Mağdur edilen
Gezi direnişine katılanlar	Türbanlı bacılar
Gezi direnişine katılanlar	Camiler

Paralel bir yapının hükümete karşı bir darbe yapma girişiminin ortaya konduğu en son söylem kesitinde ise, bu kez Peygamberin yaşınının konu edildiği bir diziye göndermede bulunarak, paralel yapının lideri olarak gördüğü Fethullah Gülen’in gerçek bir dindar olmadığını kendisinin gerçek bir dindar olduğu ortaya koymaktadır. Mağduriyet söyleminin öznesi olan siyasi aktör, bu CHP ve Fethullah Gülen işbirliği ile kendisine bir tuzak kurulduğunu söylemek ve mağduriyetini vurgulamak için, “darbe tuzakları” eğretilmesinden, “ölüsünü bile”⁹ sözcüğünden, duygusal değeri yüksek olan “aziz hatırası” ad tamlamasından yararlanmıştır. Bunun yanında, sözcelem öznesi, Fethullah Gülen’i “Pensilvanya” düzdeğişmece (fr. métonymie) sözbilim betisi kullanılarak aşağılamaya çalışmıştır. Bu söylemde sadece dindar olan kitleleri değil, “çözüm sürecini sabote edemeyen zihniyet” diyerek kürt yurttaşları da inandırmaya çalışmaktadır.

Mağdur eden -----	Mağdur edilen
-------------------	---------------

⁸ Gezi direnişine antikapalist Müslümanların ve türbanlı kızların destek verdiğini, ya da “Camide içki içilmedi” diyen cami imamının başka bir camiye atandığını düşünecek olursak bu söylemin tamamen stratejik bir yönlendirme olduğunu görebiliriz.

⁹ *Bile* bağlayıcısı ya da işlemcisi, gerekçelendirme söylemindeki (fr. argumentation) sonuca ulaşmayı sağlamada gerekçeyi güçlendirmeye yarayan bir bağlaçtır. Gerekçelendirme pekiştirmesi ya da gücü gerekçelerinin dereceli olarak yer aldığı sözcelerinin bulunduğu söylemde görülür.

Paralel yapı

Gerçek dindar kesim

Fethullah Gülen

T.C. Cumhurbaşkanı

Görüldüğü gibi, mağduriyet söyleminin mağdur özneleri, “türbanlı bacılar”, “türbanlı kızlarımız”, “camilerimiz”, ve de mağduriyeti ortaya koyan öznenin kendisidir. Mağdur edenler de, yine sırasıyla, baskıcı devlet zihniyeti, CHP, laik kesim ve Fethullah Gülen’in temsil ettiği paralel yapıdır. Diğer bir deyişle, mağdur siyasal aktör hem baskıcı devlet anlayışına hem de paralel yapıya karşı dindar kesimin özgürlüklerini korumak için her şeyi göze almaktadır. Bu nedenle mağdur sadece kendisi değil, tüm dindar kesimdir.

İncelediğimiz beş kesitte, siyasal aktörün mağdur özneyi ya da mağdur edileni nitelerken ortaya koyduğu söylemsel, sözcelemesel ve sözbilimsel araçları aşağıdaki tablo ile şöyle özetleyebiliriz.

	Adlar	Ad/sıfat Tamlamaları	Eylem- Zarf	Sözbilimsel Betiler
Mağdur	-Said Nursi -Camiler -T.C. Başbakanı (Mağduriyet Söylemi öznesi) -Evlat	-Aziz hatıra - hasta haliyle -Türbanlı kızlar - Türbanlı bacı -Sevgili Peygamberimiz - Kürt kardeşim	- Dirisine (bile) zulmedilmek -hakka yürümek -(üniversite kapısında)bekletilmek - saldırılmak - miraçtan indirilip kamyonete bindirilmek - hakaret edilmek	1. Eğretileme (fr. métaphore) - universite kapısı -Kefenini giyerek yola çıkmak 2. Tekrar 3. Abartma -yüzlerce binlerce evladımız 4. Sözbilimsel soru (fr. question rhétorique) -bunların ahı yerde kalır mı?
Mağdur eden	-T.C. kurucu felsefesi - Baskıcı Devlet - CHP zihniyeti -Laik kesim -Gezi direnişi -Paralel yapı (Fethullah Gülen)	- Bu zat	-Dirisine (bile) zulmetmek - (öldüğünde) rahat bırakmamak - (camide) içki içmek, (Türbanlı bacıya) saldırmak - hakaret etmek - (el ele kol kola) tuzak kurmak -Hücum etmek	Düz değişmece (fr. métonymie) -CHP zihniyeti -Paralel yapı -Pensilvanya

Mağdur öznenin özsunumu

Söylemlerimizle karşımızdakini inandırırken aynı zamanda karşımızda bir etki yaratır, kendimiz hakkında bir izlenim ya da algı oluştururuz. Söylemlerimizle oluşturulan bu izlenime özsunum ya da öz algı diyoruz. Özsunum/öz algı söylem öncesi ve söylemsel olarak ikiye ayrılır. Söylemsel özsunum, hakkında hiçbir şey bilmediğimiz ve tanımadığımız bir kişinin söylemiyle ortaya koyduğu söylemle açıklanırken, söylem öncesi özsunum ya da algı konuşan kişi hakkında dinleyici olarak bizim daha önce sahip olduğumuz izlenimdir. Her ne kadar siyasi özne ya da aktör için söylem öncesi algı önemliyse de, siyasi özne her söyleminde daha inandırıcı, daha gerçek, daha dürüst, daha güvenilir görünmek için söylemsel özsunumuna dikkat etmek zorundadır. Çalışmamızın nesnesi olan, mağdur siyasi özne olan zamanın başbakanı ve günümüzün cumhurbaşkanı, karşısındakinin acıma duygularını harekete geçirmek için ortaya koyduğu yukarıda saydığımız söylemsel ve sözcelemsel stratejiler ile aynı zamanda karşısında “davası için hapisanede yatmaya hatta kefen giymeye” razı olan cesur, gözüpek bir kahraman özsunumu ya da algısı yaratmayı amaçlamaktadır. Cezaevinde yatmış olması o kadar önemlidir ki, bu deneyimi “biz bu yola kefenlerimizi giyerek geldik” sonucuna bir gerekçe olarak göstermektedir. Böylece, hem *saygın, cesur, gözü pek, dindar ve ilkel* bir lider özsunumu ortaya koymakta, aynı zamanda da, seçmenin sadece acıma değil, çok hassas olan dini duygularını da harekete geçirmektedir. Bunu yaparken, mağdur özne öfkelenir, bağırır çağırır, ona bunu yapanlara karşı olan nefreti söyleminde gizlidir. Mağdur olduğundan öfkelenmesi doğaldır. Hatta öfkelenmelidir. Bu nedenle, mağduriyetini anlattıkça öfkelenir, öfkelenikçe mağduriyeti artar. Öfkenin ve mağduriyetinin sesi birbirine karışarak onun gibi düşünenlerin kimliğinde varoluşunda hatta onunla özdeşleşmesinde etkili olur.

Sonuç yerine

Siyasal aktörün kullandığı mağduriyet söyleminin ana ekseninde “din ve inançlar” yer almaktadır. Diğer bir deyişle, seçmenin acıma duygularını harekete geçirmek için gerekçe-sonuç ikilisini tamamen dine ve dindar olmaya dayandırmıştır. “AKP hükümetine kadar olan hükümetler ve TSK, devleti laiklik kaygısıyla dinden uzaklaştırmış ve insanlar dinlerinin inançlarını özgürce yaşayamamışlardır” sonucuna ulaşmak için kullandığı gerekçeleri şöyle sıralayabiliriz: laiklik dinsizliktir; CHP başta olmak üzere diğer partiler ve devlet dini inançların yaşanmasını şimdiye kadar engellemiştir; bunların örnekleri, üniversiteye gidemeyen türbanlı kızlar ve okuduğum şüirdir. Fethullah Gülen de gerçek bir din adamı değildir, ben gerçek dindar olduğum ve başarılı olduğum için, Amerika ile işbirliği yapan ve Pensilvanya’da oturan Gülen ve cemaati beni susturmak için 17-25 Aralık darbelerini düzenlemişlerdir. Bu söylem aynı zamanda, örtük bir tehdit ve korku söylemini de içinde barındırır. Diğer yandan, tüm bu mağduriyet söyleminin ardında üstü kapalı olarak söylenmek istenen ise: “Ben gidersem, CHP hükümeti gelir ve dinini özgürce yaşamak isteyen insanlar

mağdur olur. Ben sizin inancınızın ve değerlerinizin güvencesiyim, bana oy vermezseniz yaşadığınız bu baskıyı tekrar yaşayabilirsiniz” anlamı yatmaktadır. Diğer bir deyişle, mağduriyet aslında bir tehditi ya da bir şantaj söylemini de örtük olarak barındıran, acıma duygularıyla birlikte dinleyicinin korkularını, hatta başkaldırı duygularını da harekete geçirmeye çalışan bir söylem biçimidir. Düşüngüsel olarak temsil ettiği görüşün Türkiye’de uzun yıllardır ezildiğini, horlandığını, hatta yok sayılmış görüldüğünü ortaya koyan bu söylemin, uzun yıllar iktidarda ve bu söylemin öznesinin ise, bugün ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı olduğunu düşünürsek, mağduriyet söyleminin, siyasal söylemde önemli hatta vazgeçilmez bir söylemsel strateji olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Amossy, R. (2006). *L’argumentation dans le discours*. Paris: Armand Colin.
- Angenot, M. (1997). *Les idéologies du ressentiment*. Montréal: Ed. XYZ
- Aristotle. (1989). *Rhétorique des Passions*, Paris: Editions Payot et Rivages,
- Aristotle. (1991). *Rhétorique I, II, III*. Paris: Gallimard, Tel.
- Aristotle. (1991). *Rhétorique*. Paris: LGF.
- Breton, P. (2000). *La parole manipulée*. Paris: Editions La Découverte.
- Charaudeau, P., Maingueneau, D. (2002), *Dictionnaire d’Analyse de Discours*. Paris: Editions du Seuil.
- Charaudeau, P. (2005). *Le discours politique, Les masques du pouvoir*, Paris : Vuibert
- Charaudeau, P. (2008). *Emotion et Discours* içinde « Pathos et discours politique » s.49-58, Rennes : Presses Universitaires de Rennes.
- Meyer, M. (1999). *Histoire de la Rhétorique*. Paris: LGF.
- Meyer, M. (2004). *La Rhétorique*. Paris: PUF.
- Micheli, R. (2010). *L’émotion argumentée*. Paris: Editions du Cerf.
- Parret, H., (1995). *Les Passions. Essai sur la mise en discours de la subjectivité*. Paris :Editions de Mardaga.
- Perelman, C., Olbrechts-Tyteca, L. (2008). *Traité de L’argumentation*. Bruxelles: Editions de l’Université de Bruxelles.
- Plantin, C. (1996). *L’argumentation*. Paris: Seuil, PUF.
- Plantin, C. (2005). *L’argumentation*. Paris: Que Sais-je- PUF.
- Plantin, C. (2011). *Les bonnes raisons des émotions*. Berne: Peter Lang.
- Rinn, M. (2008). *Emotions et Discours*. Rennes : Presses Universitaires de Rennes.
- <http://www.akparti.org.tr/>
- <http://gazeteler.com/>

Victimization in the political discourse

Extended Abstract

Discourse consists of three components: source of the discourse: the addresser, addressee, and the discourse itself. Aristoteles, hence, identified the rhetorical evidences as ethos, pathos and logos concerning these three components. In other words, the addresser/speaker should be sincere and honest, appeal to the emotions of the addressee and use the language consisting of consistent and accurate argumentations to be able to have an impact on the addressee and persuade target audiences.

The discourse appealing to emotions was called as fallacy and condemned by first Plato, the teacher of Aristoteles, then by Hamblin (Fallacies, 1970) and later by the contemporary linguists and argumentation scholars. However, Aristoteles and some contemporary linguists such as Plantin, Amossy, and Charaudeau have adopted the idea that it is necessary to touch upon not only the addressee's minds, but also their emotions to make them believe what we talked. Because the discourse including the addressee's emotions is more persuasive and effective. In this study, we aim at analysing the rhetorical, discursive and semantic characteristics of victimization discourse based on activating the humane sentiment of the listeners and arousing interest and sympathy. We are going to try to answer these questions like; how does the victimization discourse present in the political discourse? How does this discourse have a role in the persuading and the argumentation of the politicians to the target audiences?

One of the most important manner of discourses is the political discourse that makes us believe what we talk by activating the emotions such as compassion and pathos of the listeners. The usage of victimization in the political discourse means the utterance of the political actor in his speeches about the injustices made to him or the idea he is representing. As for the politician leader of the opposition, he develops his political discourse by complaining to voters about ruling party's implementations. If the politician is in the ruling party, he complains about the oppression and the interdict made to him or the idea he is representing. The corpus of the study consists of the certain political discourses of President of Republic of Turkey. While he was listing the factors that caused his victimization or the people that behaved unjustly toward him, he listed by beginning from collective subject to individual subject in the subject of political discourse. In other words, the bedeviled people are firstly Saidi Nursi and his idea, then turbaned girls and finally himself as subject of discourse. This list reduces the subjectivity of discourses subject: the bedeviled. At the same time, it has been effective in the presentation of the victimization on the idea he is representing not himself. For this reason, aggrieved party is firstly third-person singular, then first-person singular. Regarding the perception in the listeners or voters by using this discourse of political subject, he aimed at creating a character: brave, fearless hero, ready for

going to a prison, even dying for his idea in face of the listeners by using bedeviled political subject with the discursive strategies as stated above. His receiving into prison is so important that he showed this experience as a reason by emphasizing that we are here by wearing our shrouds. Thus, he seems to be as a leader like honourable, brave, religionist and principled. He activates the sentiments of the listeners not only pathos but also highly sensitive religious sentiments. If we think about his discourse He was oppressed, despised, even ignored for a while in Turkey, he has been in power since a long time; the subject of this sentence is now president. We can conclude that victimization in the political discourse is very important, even a discursive irreplaceable strategy.

Key words: political discourse; victimization discourse; rhetoric; ethos; pathos